

Un viatge als orígens de la crispació racial

Memòries de Sud-àfrica

La transició sud-africana és com un cotxe calent pendent avall, que pot estavellar amb els enfrontaments tribals que sacsegen el país.

Són dos quarts de sis d'un matí qualsevol del mes d'agost a l'estació de trens d>Inhlanane, a Soweto. Centenars de persones fan cua abrigades amb jerseis de llana i gorres esperant el tren per anar a treballar a Johannesburg. Fa fred als afores de Johannesburg. L'hivern es nega a marxar del panorama climàtic sud-africà. De sobte, sense que hagués passat res especial, les andanes de l'estació van omplir-se de grups de zulus armats amb llances, espases, pals i pedres. El pànic va apoderar-se de la gent. Hi ha crits, corredisses. Els cossos de quatre persones quedaràn per sempre estesos a terra. Mai més es tomanan a aixecar. Són aquells morts que faran història. Són les primeres víctimes d'una onada de violència racial que sacsejarà violentament Sud-àfrica durant prop d'un mes. Una onada irracional que ha sorprès tota l'opinió pública internacional en un país on els enfrontaments entre el govern de Pretòria i els negres han polaritzat gairebé tots els esdeveniments polítics dels últims anys.

Tot passa uns dies després que el govern sud-africà, encapçalat pel president Frederik de Klerk, i el CNA, el Congrés Nacional Africà de Nelson Mandela anunciïn que han arribat a un acord polític perquè aquesta organització abandoni definitivament la lluita armada. Tot passa uns dies després que Nelson Mandela declari per la ràdio de Sud-àfrica que "la línia positiva adoptada ens permet esperar el més aviat possible el retorn dels exiliats. Esperem que l'ajuda material sigui garantida per facilitar-ne la posterior rehabilitació... segons el que hem discutit fins ara, en les diferents reunions de treball, em demostren la seriositat amb què el president de Klerk afronta la qüestió de la nova Sud-àfrica. Al mateix temps, la decisió de revocar l'estat d'emergència al país i la progressiva desaparició de la segregació destaca la irrevocabilitat, la democratització per aconseguir una Sud-àfrica sense racis-

me".

Les paraules de Mandela mantenen la seva consistència només uns dies. Les més de 550 persones que moriran durant les dues primeres setmanes de violència eclipsaran totalment l'impacte de la decisió del Congrés Nacional Africà d'abandonar la lluita armada contra l'*apartheid* i la preparació de les entrevistes amb el govern sobre la nova constitució. Ara, després d'uns dies de calma tensa, la violència ha tornat a fer acte de presència als *townships*. Només la nit de dimarts a dimecres 24 persones van perdre la vida. Durant l'últim mes han mort a la província del Natal 650 persones. Molts són els que pensen que el sinuós camí de la pau a Sud-àfrica torna a ser un camí minat.

Els zulus són, sens dubte, una de les últimes tribus guerreres i orgulloses de l'Àfrica. Potser tenen raó, són l'única nació africana que va aconseguir al llarg de la història del continent derrotar un exèrcit colonial modern i equipat amb armes de foc com l'exèrcit britànic. Tan gran va arribar a ser la seva puixança militar que fins i tot un dels seus dirigents-guerrers més famosos i sanguinaris, Txaka, va ser batejat durant el primer quart del segle XIX amb el sobrenom del *Napoleó Negre*. Fins i tot avui dia és fàcil distingir un zulu d'entre un xhosa o un swazi per la seva alçada, per la seva complexió física, pels grans forats a les orelles i per la seva mirada orgullosa. Els zulus són l'ètnia, la tribu, la nació més nombrosa a Sud-àfrica, integrada per uns sis milions de persones. Tots aquests elements han servit perquè tradicionalment el govern de Pretòria practiqués una política de *diferenciació* entre les diferents ètnies negres, primant especialment els zulus per sobre de la resta de grups ètnics sud-africans. Tots aquests elements han contribuït a crear un caràcter polític propi per als zulus que va materialitzar-se l'any 1975 amb la creació de l'*Inkatha*, l'organització, el partit polític dels zulus.

El cap visible d'aquesta organització és Mangosuthu Buthelesi, de 61 anys d'edat, l'home que molts pensen que vol fer ombra a Mandela. La història política de Buthelesi és tan ambigua com la del seu partit. Buthelesi, un actiu membre de la lliga juvenil del Congrés Nacional Africà, va fundar l'any 1975 l'*Inkatha* amb el vist-i-plau de la direcció del CNA. A finals dels setanta va escindir-se del Congrés Nacional Africà per la seva decisió de no donar suport a la lluita armada i les sancions econòmiques contra Sud-àfrica. A partir d'aquell moment l'*Inkatha* ha anat augmentant la seva influència política, fins arribar a més d'un milió i mig d'afiliats que estan concentrats especialment a la zona del Natal i al batustan de Kwa zulu. Malgrat totes aquestes divergències polítiques, Mangosuthu Buthelesi va participar directament en les pressions contra el govern de Pretòria per aconseguir l'alliberament de Nelson Mandela.

Buthelesi era conscient que amb Mandela lliure s'obriria un període de transició a Sud-àfrica i per tant hi havia oportunitat que la seva influència política fos finalment reconeguda per tothom. Però el dirigent zulu va ser testimoni de com, des de l'alliberament de Nelson Mandela, aquest era l'únic que mantenia contactes amb el govern de Frederik de Klerk. La gota que va fer vessar la seva paciència va caure a començaments d'agost, quan el màxim representant del Congrés Nacional Africà va anunciar juntament amb el president sud-africà de Klerk l'alto el foc d'aquesta organització.

Buthelesi era conscient que estava a punt de quedar marginat de les negociacions per establir un nou ordre polític al país. L'esclat de violència ha estat especialment útil per la *Inkatha* alhora d'intentar recuperar el terreny perdut i convertir-se en una peça indispensable per edificar la Sud-àfrica del post-*apartheid*.

L'exemple més evident d'aquesta instrumentalització el tenim en un fet molt clar:

El Parlament de Sud-àfrica, tot de color immaculat.

JOSEP MORELL

mentre Frederik de Klerk i el seu partit, el Partit Nacional, negocia el futur del país amb el CNA, l'oposició encapçalada per la dreta més pura i dura ha fet costat a les demandes de Buthelesi reclamant per la *Inkatha* un paper equivalent al del partit de Mandela.

Tots aquests elements, juntament amb l'esclat de violència tribal han beneficiat els sectors més dretans afrikaaner. Aquests argumenten que cap zulu estarà mai al costat d'un xhosa i que per tant els blancs han de continuar fent el paper d'àrbitres en una societat que han dominat i dominen jugant amb les divisions ètniques.

A més, el més de 600 morts han servit d'excusa als blancs més radicals del Partit Conservador liderats per Andreis Treurnicht per a desenterrar la destrucció de guerra. Aquest dirigent dretà ha fet una crida als seus seguidors perquè "tinguin les armes a punt i es preparin per defensar-se". A molts llocs els miners blancs han estat

els primers a anar a treballar amb les seves armes. El que sembla clar és que aquest és el primer avís, el senyal d'alarma que els conflictes tribals poden posar la transició sud-africana en greu perill.

Sun City, la Ciutat del Sol, és considerada per molts com Las Vegas de Sud-àfrica. És el lloc on els sud-africans poden donar sortida a tot el que la seva puritana societat els prohibeix. Casinos, joc, alcohol a totes hores, cines pornogràfics que ofereixen una dotzena de pel·lícules al dia sense parar, i espectacles eròtics. Tot això i algun bordell camuflat és *Sun City*. Perquè els fonaments de la societat sud-africana no trontollin *Sun City* no està a Sud-àfrica, o almenys això és el que diuen els sud-africans. Aquesta artificiosa *Ciutat del Sol* va ser construïda per un *self-made-man* jueu anomenat Sol Kermer al bantustan de Bophuthatswana, un dels onze *països independents* o pseudo-estats que hi ha dins de Sud-àfrica.

Sun City és un dels pocs llocs a Sud-

àfrica on un pot veure asseguts en una mateixa taula d'una ruleta americana o davant d'una màquina escurabutxaques indis, afrikaaners, mestissos o negres... totes les races juntes amb l'únic objectiu de gastar, gastar i gastar. Aquesta ciutat casino és una mena d'oasi enmig d'un desert de pobresa. S'hi arriba per una carretera que a dreta i esquerra ofereix la visió de grapats de vivendes miserables, la majoria construïdes amb llaunes. A Bophuthatswana els diners només es queden al casino, els que treballen dins de l'oasi del joc i el govern corrupte del bantustan que rep les ordres i les directrius directament de Pretòria

La situació, però, ha començat a desestabilitzar-se des de l'alliberament de Nelson Mandela. Des del passat mes de febrer hi ha hagut cops d'estat o millor dit, intents de colp d'estat a més de la meitat dels bantustans. El cas de Bophuthatswana potser és un dels més flagrants. Un sector de l'exèrcit va aixecar-se a co-

La guerra dels prínceps

Tots dos són fills de la noblesa tribal, i la seva formació manté l'esperma d'aquell orgull de llances guerreres que, el segle passat, va ser capaç de derrotar els exèrcits imperials de Sa Majestat. L'un, Nelson Rolihlabla Mandela, va ser fill adoptiu del cap suprem dels xhosa, i va passar la seva infància entre l'aristocràcia ramadera del Transkei. L'altre, Gaxha Mangosuthu Buthelezi, és nét del gran rei zulu Dinzulu.

Cap dels dos ha respectat la seva ascendència tribal: Mandela l'ha oblidat, havent escapat als vint-i-dos anys d'un matrimoni emparaulat; i Buthelezi l'ha aprofitat per crear-se una important plataforma de poder al bantustan de Kwea Zulu, però arraconant el legítim rei Zwelithini, i menyspreant la cort reial en favor d'una assemblea regional dominada pel seu propi partit, Inkatha.

Val a dir que els paral·lelismes s'acaben aviat. Mandela és líder d'una organització antiga i arrelada, que ha operat trenta

mençament de març contra el seu dirigent, Lucas Mangope, acusant-lo de corrupció i nepotisme. Després d'alguns dies d'enfrontament, el govern de Pretòria agràia Mangope la seva fidelitat. De tota manera el sistema de bantustans, els fills bastards de l'*apartheid*, semblen tocats de mort, malgrat les paraules de Lucas Mangope "d'aquí a cent anys Bophuthatswana encara serà independent".

Si en aquest moment hi ha un mitjà de comunicació negre que representi millor la voluntat de canvi que arriba a Sud-àfrica aquest és el diari *The Sowetan*. Aquest rotatiu, que ha canviat de capçalera i de mans moltes voltes, i que va començar sent un diari sensacionalista i d'esports, és avui el mitjà de premsa escrita més llegit entre la població negra. Cada dia, prop d'1.600.000 persones llegeixen un diari que té la seva seu en un polígon industrial prop de Soweto als afores de Joahnnesbrug. Aggrey Klaaste n'és l'editor. Detingut diferents vegades per la policia sud-africana és el responsable principal de l'èxit de *The Sowetan*. Aquest periodista de 42 anys forma part d'una nova generació de periodistes negres que comencen a ocupar càrrecs de responsabilitat dins dels principals mitjans de comunicació sud-africans.

Aggrey Klaaste està convençut que "el coratge i la decisió de Frederik de Klerk i de Nelson Mandela són el que ens ha de

anys en la illegalitat i que li ha costat a ell mateix mitja vida de presidi, mentre que Buthelezi ha basat la seva col·laboració amb Pretòria en un partit amb catorze anys d'història, i amb una praxi més que ambigua en relació amb l'*apartheid*. La lluita d'alliberament preconitzada per Mandela té poc a veure amb la violència vigilant auspiciada per Buthelezi, habitualment dirigida contra els simpatitzants de l'ANC.

Malgrat tot, marginalitzar al poderós Buthelezi pot resultar molt perillós, tal i com s'ha demostrat recentment a la província del Natal. El líder zulu compta amb l'estructura del seu bantustan autònom, amb l'aquiescència del conservadorisme blanc i amb el suport de bona part dels sis milions de zulus sud-africans.

Tan important com les negociacions entre negres i blancs, doncs, és el pacte entre els dos prínceps. El futur de Sud-àfrica depèn de la pacificació.

Alfred Bosch

traure del sistema segregacionista imposat a Sud-àfrica fa uns quaranta anys. Però ells, a banda de polítics són homes i també s'equivoquen, cal que rectifiquin el més aviat possible la seva posició respecte als zulus de l'*Inkatha* i s'asseguin a negociar". Klaaste està convençut que la transició sud-africana no serà fàcil i que l'onada de violència que sacseja els diferents guetos negres és també resultat del desencís que hi ha hagut entre amplis sectors de la població negra, especialment jueus partidaris de canvis ràpids i radicals, "l'alliberament de Nelson Mandela va alliberar també les pulsions i frustracions retingudes durant anys. Per a l'home del carrer llibertat significa tot, educació, atenció mèdica, etc... I això malauradament no és veritat. La transició sud-africana serà llarga, difícil i complicada, però potser és el preu que hem de pagar si no volem que hi hagi un bany de sang". Klaaste està convençut que els canvis no agraden a molts blancs, "és normal, és un sentiment humà conseqüent el que un té, ara bé hi ha situacions que són moralment indecents". Mentre marxem del despatx l'editor negre del *The Sowetan* dóna instruccions a la seva secretària que truqui al ministre de justícia Adrian Vlok, que vol parlar amb ell. No hi ha dubte que Aggrey Klaaste és un home influent.

Corria l'any 1860 quan les quatre Repúbliques del Transval van unir-se per for-

mar un estat federal, la República Sud-africana. Són moments difícils per als bòers, que reben pressions de tot arreu mentre lluiten desesperadament per mantenir les seves fronteres. Aïllats del mar i de la resta del món a conseqüència de la construcció del Canal de Suez, que va fer perdre el trànsit de vaixells entre Europa i Àsia, els bòers van replegar-se sobre si mateixos i van reaccionar amb l'esclat d'una fe religiosa gairebé malaltissa. L'any 1859 va formar-se entre ells una església calvinista independent que insistia en la més rígida interpretació de les Sagrades Escripures, rebutjant frontalment qualsevol concessió a les "idees modernes".

Per a aquests extremistes religiosos anomenats *dopper*, qualsevol intent de reforma constituïa una heretgia, la llengua anglesa un instrument del dimoni, el liberalisme el dimoni en persona, Galileu estava equivocada i la Terra era plana. Els bòers eren el poble elegit de Déu, els bantus no podien tenir ànima. La segregació racial o *apartheid* era un imperatiu religiós, la llei de Déu.

Malgrat no ser nombrosos, aquests fanàtics desbordaven energia i força pels quatre costats. De les seves files havia de sortir l'home que durant vint anys seria el primer president de la República Sud-africana, Paul Krüger. Krüger posaria els pilars a la moralitzant societat sud-africana.

Un diumenge qualsevol de 1990 és impossible poder comprar begudes alcohòliques si no és que te les venen sota mà. Mentre a moltes cases els sud-africans de torn es divertiran empassant-se un caixó de cerveses davant la televisió mentre miren un partit de rugby o cricket o mentre fan una barbacoa.

El 12 d'agost la premsa de Durban es fa ressò d'una acció de la policia sud-africana en la qual s'ha confiscat vint-i-quatre laser-disc pornogràfics i un aparell reproductor en casa d'un home de negocis a l'elegant barriada de Sunnyside. El delictes d'aquest home ha estat comprar aquest aparell als Estats Units i portar-lo a Sud-àfrica on les lleis sobre moralitat pública són molt dures. És la primera vegada que la policia sud-africana confisca material d'aquest tipus. A la fotografia dels diaris apareix el somrient sergent Andre Mans, que declara que "això representa un canvi de direcció important en el món del vici i hem d'estar preparats".

La notícia de la setmana se l'emporta una batuda contra el Corporate Club de Sandton en què van ser detingudes catorze dones. Segons la policia, aquest club oferia *shows sexys* en directe, tota mena

de *strip-tease*, massatges i serveis d'acompanyants per a homes de negocis. Les dones detingudes van ser acusades de prostitució i el responsable policíac de l'operació, el tinent Jan Brick, feia una crida a tots els ciutadans perquè denunciessin d'altres establiments com el Corporate Club.

Fa cinc-cents anys dos homes van sortir navegant d'Europa Occidental amb missions molt semblants, explorar les rutes marítimes en direcció a les Índies. Els dos protagonistes d'aquesta història, Cristòfol Colom i Bartolomé Díaz, van dur a terme les seves respectives aventures en només quatre anys de diferència. Els dos, sense saber-ho, van descobrir dues nacions allunyades en la distància però que tenen molt en comú.

Les similituds històriques entre Amèrica o, millor dit, els Estats Units i Sud-àfrica van molt més enllà d'aquest accident històric gairebé simultani. Els dos països han servit de refugi a les víctimes de la persecució religiosa. Els dos països han protagonitzat sagnants guerres per la seva independència contra el colonialisme britànic. Moltes vegades els dos països s'han definit com anti-comunistes i defensors de la lliure empresa.

¿Per què, doncs, Amèrica, els Estats Units, està considerada com el guardià de la democràcia i Sud-àfrica és un país mal vist per tothom? ¿Tant han evolucionat els Estats Units pel que fa a temes racials?

La resposta segurament ha de ser negativa. El passat 6 d'agost va complir-se el vint-i-cinc aniversari de la firma per part del president nord-americà Lyndon Johnson de l'Acta de Drets de Votació que prohibia qualsevol mesura en vigor als Estats Units que fos un impediment per als ciutadans negres d'accedir a feines dins de l'administració local, de l'estat o federal. Els Estats Units aconseguen la independència fa 214 anys, Sud-àfrica fa tot just 29. El camí a recórrer per Sud-àfrica és llarg, però les coses han començat a canviar. A finals d'agost dues notícies van sacsejar l'opinió pública d'aquest país. Per primera vegada des de la instauració del règim d'*apartheid* qualsevol persona de qualsevol raça podia comprar apartaments en un edifici situat al centre de Johannesburg. Una setmana més tard, l'Ajuntament de Johannesburg feia pública la decisió que la ciutat quedava oberta a totes les races avançant-se fins i tot a un paquet de mesures *normalitzadores* que està elaborant el règim de Frederik de Klerk.

Josep Morell

